

NEPSY- LAPSIKO?

NEPTUNUS

NEPSY-hanke

Kumpanuus lasten ja nuorten mielenterveystyön palvelurakenteen perustana

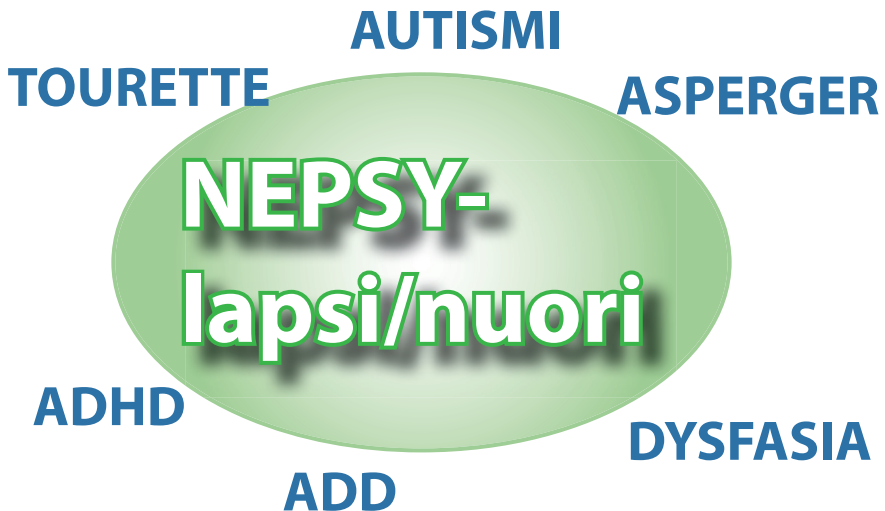
Teksti Leena Schopp ja Miia Kaartinen. Ulkoasun toteuttanut Elina Lehto.

NEUROPSYKIATRIAN

perustana on tieto mielen ja aivojen erottamattomuudesta.

AIVOJEN KEHITYKSELLISET, NEUROPSYKIATRISET HÄIRIÖT,

joiden selkein taustatekijä on perinnöllisyys, vaikeuttavat usein laaja-alaisesti lapsen arkea heikentämällä toimintakykyä ja kehitystä.

Jokaisella nepsy-lapsella/nuorella on jotakin näistä piirteistä. Kenelläkään ei ole kaikkia!

HÄIRITSEE
TOISTEN
TYÖSKENTELYÄ

EI OSAA
KUUNNELLA
TOISIA

EI YMMÄRRÄ AINA
SÄÄNTÖJÄ

OMAEHTOINEN

PERSOONALLINEN

PERFEKTIONISTI

UNOHTUU OMIIN
AJATUKSIIN

TYÖN RYTMITYS
VAIKEAA

VAIKEA HÄVITÄ

JUMIUTUU
ASIOIHIN

VALIKOIVUUS
RUOAN SUHTEEN

VISUAALINEN

ERITYINEN
KIINNOSTUKSEN
KOHDE

RUTIINIT TÄRKEITÄ

TARVITSEE
KOULUTYÖSSÄ
PALJON APUA

TULEE HELPOSTI
KIUSATUKSI

YSTÄVÄT TÄRKEITÄ

IDEARIKAS

KERÄILIJÄ

HANKALA

KONKREETTISUUS

TAVALLISEN
OLOINEN

OPPII ULKOA,
EI YMMÄRRÄ

AJATTELEE
MUSTA-
VALKOISESTI

OHJEIDEN
YMMÄRTÄMINEN
VAIKEAA

KYKYJÄ ON,
HALUJA EI

PUHUU PALJON
JA KOVALLA
ÄÄNELLÄ

VOIMAKAS-
TAHTOINEN

EI-EMPAATTINEN,
JOPA ILKEÄ

SYÖMIS-
ONGELMIA

KIETOO AIKUISEN
"PIKKUSORMENSA
YMPÄRILLE"

ITSEPÄINEN

KESKITTYMINEN
VAIKEAA

VALIKOIVUUS
TEKEMISEN
SUHTEEN

REHELLINEN

LIIAN LÄHELLÄ TAI
LIIAN KAUKANA

NUKKUMIS-
ONGELMIA

HERKÄT AISTIT

ÄÄNTELY
MIKÄ
KIINNOSTAA,
SEN OPPII

ON - OFF;
VÄLIMUOTO
PUUTTUU

KÖMPELÖ TAI
KETTERÄ

HYVÄ MUISTI

MÄÄRÄILEE
TOISIA

AUTISMIKIRJON HÄIRIÖT

Autismikirjon häiriöihin kuuluvat lapsuusiän autismi, epätyypillinen autismi, Aspergerin oireyhtymä (AS) sekä tarkemmin määrittämätön lapsuusiän laaja-alainen kehityshäiriö.

AUTISMIKIRJON HÄIRIÖ

Autismikirjon häiriö on keskushermoston neurobiologin kehityshäiriö, jonka syitä ei toistaiseksi tunneta tarkalleen. Häiriö ilmenee aivojen "tietoliikenteessä", eli hermosolujen ja hermosoluverkkojen välisissä yhteyksissä. Koska häiriön taustalla on perinnöllisyyttä, voidaan mahdollisesti joillakin lapsen lähisukulaisilla havaita samankaltaisia autismikirjon häiriölle tyypillisiä piirteitä.

Käyttäytymisessä näkyvät autismikirjon häiriön piirteet ovat yksilöllisiä ja vaihtelevia, johtuen autistisen henkilön

iästä, kehitystasosta ja hänen saamastaan kuntoutuksesta. Vaikka nämä piirteet näkyvät läpi elämän, voidaan kuntoutuksella vaikuttaa suuresti elämän laatuun ja toimintakykyyn.

Kuinka monella? Kenellä?

Autismikirjon häiriöitä esiintyy kaikkialla maailmassa. Häiriön esiintyvyyden on vaihdellut suuresti eri tutkimusten välillä, mutta se voi olla uusimpien tutkimusten mukaan jopa yhden prosentin tasoa.

Tyypillisiä tunnusmerkkejä

Ongelmat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa

- puuttuva tai poikkeava sosiaalinen käyttäytyminen ja tilanteiden hahmottamisvaikeus
- puutteellinen, "pistävä", tuijottava, harhaileva tai välttelevä katsekontakti
- vaikeus käyttää ja tulkita eleitä, ilmeitä ja ruumiinkieltä
- vaikeus osata tulkita ja tunnistaa toisten tunteita ja vaikeus ymmärtää omia tunteita
- vaikeus ymmärtää, että toisilla ihmisillä on erilaiset ajatukset, kuin itsellä

Puuttuva tai poikkeava kommunikointi/viestintä

- puhe voi puuttua tai olla poikkeavaa, opittuja fraaseja tai "siansaksaa"
- puheen ymmärtäminen ja/ tai tuottaminen voi olla vaikeaa tai puutteellista (mm. konkreettista tai kirjaimellista)
- oman arjen kuvaus- ja kerrontavaikeus

Rajoittunut ja toistava käyttäytyminen

- jumittuminen totuttuihin tapoihin
- erityismielenkiinnon kohteet
- halu pitää ympäristö samanlaisena ja muuttumattomana
- kehossa ja raajoissa voi esiintyä toistuvia liikkeitä, heijaamista, varpailla kävelyä
- esineiden epätarkoituksen mukaista käyttöä, esim. pyörittelyä
- kiinnostuminen osista ja yksityiskohdista
- juonellisen mielikuvituksen ja roolileikkien puute ja leikin kaavamaisuus

Yli- tai aliherkkyyttä

äänille, valoille, kosketukselle, kivulle, kylmälle, kuumalle, hajuille, mauille...

TOURETTE

TOURETTE on neurologinen oireyhtymä, jolle on ominaista toistuvat ja tahdosta riippumattomat liikkeet (motorinen tic) sekä hallitsemattomat äännähdykset (vokaalinen tic).

Häiriö alkaa lapsuudessa tai nuoruudessa, ja usein motoriset nykimisoireet kehittyvät ennen ääntelyitä. Monella oireet lieventyvät aikuisiässä, mutta jatkuvat jossain määrin läpi elämän.

Motoriset nykimisoireet voivat olla mm. silmien räpsytystä, huiskimista, käsivarren liikuttelua, potkuliikkeitä, olkapäiden nykimistä tai hyppelyä, käsien taputtelua, nenän koskettelua tai haistelua.

Äännähdyksiä ovat esimerkiksi rykimiset tai murahdukset ja toistuvat kurkun puhdistukset.

DYSFASIA

DYSFASIA on puheen- ja kielen kehityshäiriö, joka tulee esiin puheen ja kielen tuottamisessa ja/tai ymmärtämisessä. Dysfasian tarkkaa syytä ei tiedetä, mutta tiedetään, että sen synnyssä perinnöllisyydellä on merkittävä osuus.

Poiketen autismikirjon häiriöistä dysfasiaan kuuluu normaalitasoinen pyrkimys sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä normaali tunneviestinnän, eleiden ja leikin kehitys. Lapsi, jolla on dysfasia, pyrkii yleensä korvaamaan kielellistä vaikeuttaan muilla tavoin (ilmeet, eleet, äänneet).

ADHD-ADD

ADHD ja ADD ovat neurobiologisia häiriöitä ja usein perinnöllisiä. Niitä voivat aiheuttaa myös mm. hapenpuute tai äidin päihteiden käyttö raskauden aikana.

ADHD:lle tyypillisiä oireita ovat motorinen levottomuus, impulsiivisuus ja keskittymisvaikeudet. **ADD:hen** kuuluvat keskittymisvaikeudet ilman motorista levottomuutta.

Motorisen levottomuuden takia mm. jalat ja kädet liikehtivät levottomasti ja paikoillaan istuminen on vaikeaa. Keskittumisvaikeus voi näkyä esim. mielen harhailuna,

tavaroiden kadottamisena ja myöhästelynä. Impulsiivisuutensa vuoksi lapsen on mm. vaikea odottaa omaa vuoroa leikeissä, peleissä tai keskusteluissa tai kuunnella kysymystä tai toisen puheen-vuoroa loppuun ennen kuin vastaa siihen. Näiden asioiden vuoksi lapsella on usein opiskelussa vaikeuksia.

ADHD:seen liittyy hoitamattomana liitännäisongelmia, kuten tunne-elämän ja käytöshäiriöitä sekä erilaisia riippuvuusongelmia, joiden ehkäisemiseksi aktiivinen hoito ja kuntoutus tulisi alkaa mahdollisimman varhain.

**Stressi pahentaa oireita
ja rentoutuminen helpottaa!**

KUNTOUTUKSEN PERUSTEET

Kuntoutus, joka on neurokognitiiviset erityispiirteet huomioon ottava, yksilöllisesti räätälöity ja oikea-aikainen, voi ratkaisevasti ennalta ehkäistä tai helpottaa lapsen ja hänen lähiympäristönsä elämää hankaloittavien ongelmien syntymistä ja kasvamista.

Kuntoutuksen avainkäsitteitä ovat mm.

- *lapsen neurokognitiivisten erityispiirteiden (-vaikeuksien) yksilöllinen ymmärtäminen (kts. seuraava sivu)*
- *kognitiivis-behavioristinen lähestymistapa ja TEACCH –ohjelma (ajan, paikan ja toimintojen strukturoiminen / järjestäminen sekä jäsenyyksen purku ja muokkaaminen taitojen kehittyessä)*
- *visuaalisuus, ennakointi, toistot, osittaminen ja lapsen vahvuuksien hyödyntäminen.*

**YHTEISTYÖ on kuntoutuksen
onnistumisen edellytys!**

“Jäävuoriteoria”

NÄKYVÄT VAHVUUDET JA VAIKEUDET

Käyttäytymisen taustalla
ovat poikkeavat rakennetekijät
ns. ”NEUROKOGNITIIVISET
ERITYISVAIKEUDET”:

- **mielenmalli**
- **syy-seuraus-suhteet**
- **oman toiminnan ohjaus**
- **ajan hahmotus**
- **aistihahmotus**
- **kielen hahmotus**
- **automatisaatio**
- **vireystilan vaihtelut**
- **kasvojen tunnistus**
- **sensomotoriikka**
- **yksikanavaisuus**

Varhaiskuntoutus lisää treenaus-aikaa

- Kuntoutuksen aloittaminen on "keksintötoimintaa", jossa epävarmuus, kokeileminen, epäonnistuminen, onnistuminen ja löytämisen riemu vaihtelevat.
- Kuntoutus on etenemistä askel kerrallaan, jarruttamista, kysymyksiä, toistamista, yrityksiä, erehdyksiä, yhteistyötä.
- Kuntoutus voidaan aloittaa heti, kun ongelmat havaitaan, vaikka huolellinen tutkimus ja diagnosointi ovatkin onnistuneen kuntoutuksen perusta.

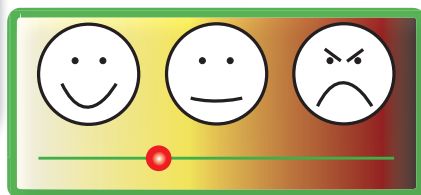
**KUNTOUTUKSEN
PAINOPISTE ON
LAPSEN ARJESSA**

KIUKUN HALLINTAA

Käytöksen liikennevalot

HYVÄ	 Kiitos!
VARO	pysähdy ja mieti
SEIS	tilanne selvitettävä

TUNTEIDEN HAHMOTUSTA

KUNTOUTUS

1

KUNTOUTUSPOHJA:

- huolellinen tutkimus -diagnoosi ja liitännäisoreet
- voimavarojen kartoitus/päivitys
- arjen ongelmien kartoitus/päivitys

2

NEPSY-TIETO -kurssit; lapsen lähiaikuisille

SOTE-talo, Satamakatu 17 B, 6. krs, Auditorio, 33200 Tampere

3

- neurokognitiivisten erityispiirteiden ja arjen ongelmien yhdistäminen
- merkityssisältöjen selkiyttäminen

4

KUNTOUTUSSUUNNITELMAN

- suunnittelu
- käynnistäminen intensiivisesti
- muokkaaminen

5

- tuloksellisten, toteuttamiskelpoisten kuntoutusmallien ja toimintatapojen yhdistäminen.
- mahdolliset tukiterapiat

6

TASAVERTAINEN YHTEISTYÖ & OSALLISTUMINEN

perheen ja päivähoidon/ koulun ja hoitotahon kanssa

7

KUNTOUTTAJIEN

- voimavarojen jatkuva arviointi ja tukeminen.
- vertaistuki ja sopeutumisvalmennus

8

Vaikutus lapsen kehitykseen ja lähiympäristön elämänlaatuun.

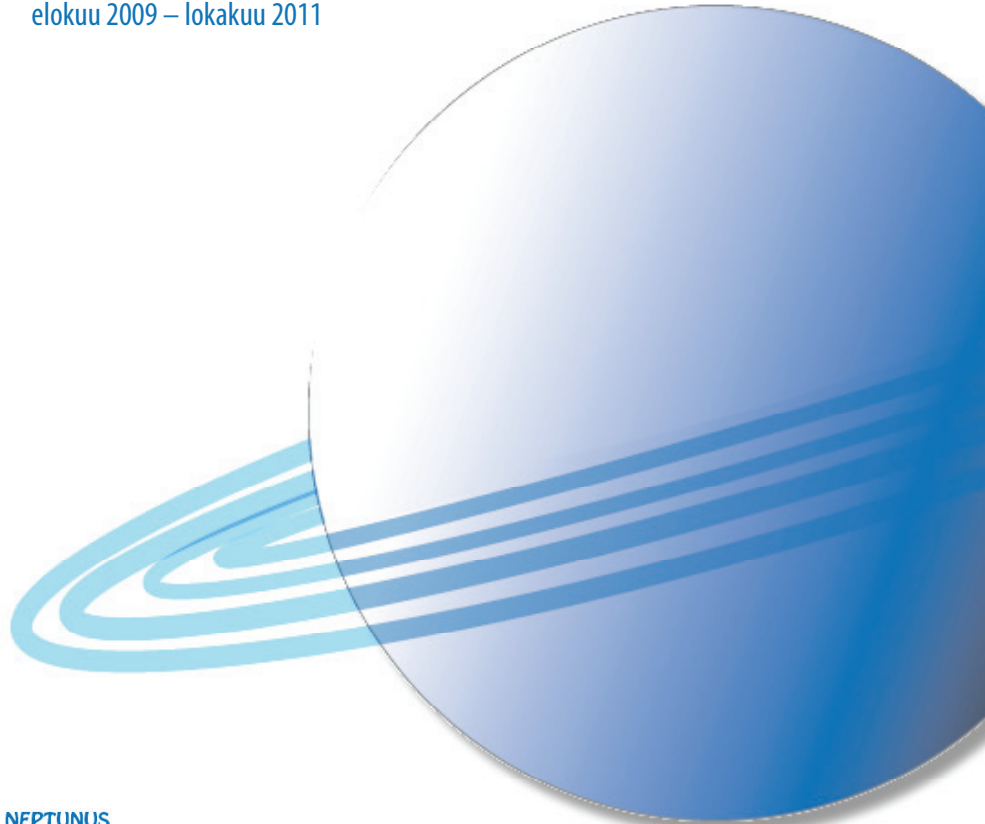
→ ARKI HELPOTTUU

NEPSY-hanke

Kumpanuus lasten ja nuorten mielenterveystyön palvelurakenteen
perustana: Tampere, Lempäälä, Sastamalan peruskuntayhtymä
elokuu 2009 – lokakuu 2011

Nettiosoitteemme on:

www.tampere.fi/neptunus

Käyntiosoitteemme: Koulukatu 9 D, 3.krs, 33200 Tampere